

RAD KOMANDI NA PROCENI I OTKLANJANJU POSLEDICA NUKLEARNIH UDARA

Nuklearno oružje nanosi iznenada i trenutno velike gubitke, izaziva razaranja, uništenja i oštećenja. Zbog tih svojih osobina ono može, ako je pravilno upotrebljeno, odlučujuće da utiče na tok i ishod borbe. Blagovremena i potpuna procena nuklearnih udara ima zbog toga vanredno veliki značaj. Na ovom zadatku radiće u budućem ratu svi organi komandi i svi stepeni komandovanja u svim borbenim radnjama.

Komanda će u svim situacijama ceniti nuklearne udare koje će neprijatelj verovatno izvršiti ili ih je već izvršio, kao i one koje planira sopstvena jedinica.¹ Stoga se u razmatranju ovog problema mogu razlikovati tri karakteristična slučaja: kad komanda planira sopstvenu upotrebu nuklearnog oružja i vrši tzv. *analizu cilja*; kad komanda u pripremi borbenih dejstava *predviđa moguće* nuklearne udare neprijatelja i kad cení posledice već *izvršenih* nuklearnih udara neprijatelja.

Smatram da je prvi slučaj, u odnosu na ostala dva, toliko specifičan da zaslužuje posebnu obradu. U ovim razmatranjima obradiće se samo problem procene verovatnih odnosno očekivanih i izvršenih nuklearnih udara neprijatelja, a u vezi s tim osnovni zadaci komandi na otklanjanju posledica.

Da bi rad organa komande na proceni i otklanjanju posledica dejstava nuklearnih borbenih sredstava neprijatelja bio uspešan, neophodno je: da svi organi stalno prate i poznaju operativno-taktičku situaciju; da se situacija brzo procenjuje i donose zaključci i da svaki organ bude spreman da podnese odgovarajuće predloge; da se dobro poznaje neprijatelj, njegova dejstva i način upotrebe nuklearnih borbenih sredstava, kao i sopstveni zadaci i mogućnosti za zaštitu i otklanjanje posledica.

Procena eventualnih neprijateljskih nuklearnih udara i njihovih posledica obuhvata niz elemenata, od kojih su bitni: cilj nuklearnih udara neprijatelja; uticaj udara na operativni ili taktički položaj sopstvenih jedinica i na njihova dalja dejstva; verovatan način eksploatacije udara od strane neprijatelja i uticaj na tempo napada (sopstvenog ili neprijateljskog); gubici i posledice kod žive sile (ž/s) zahvaćenih jedinica (mrtvi, ranjeni, izbačeni iz borbe, psihološki efekti itd.); gubici u naoružanju, borbenoj tehnici i drugim materijalno-tehničkim sredstvima; posledice radioaktivnog zračenja (stepen ozračenosti preživele ž/s; radiološka kontaminacija ž/s, naoružanja, materijalno-tehničkih sredstava, zemljišta i životne sredine uopšte); rušenja i zaprečavanja

¹ U ovim razmatranjima imam u vidu komandu koja u sastavu nema računsko-analiitičke i druge slične specijalne organe koji bi za nju svršavali razne stručno-tehničke poslove.

povezana sa radiološkom kontaminacijom; mogućnost izbijanja požara i njegove posledice u pošumljenim rejonima i naseljenim mestima.

U cilju preduzimanja mera za otklanjanje posledica nuklearnih udara, dolaze u obzir da se razmotre i reše ova pitanja: mere i postupci jedinica usmereni za poboljšanje sopstvenog operativnog ili taktičkog položaja i sprečavanje eksploatacije udara od strane neprijatelja; smena, popuna, reorganizacija i ojačanje zahvaćenih jedinica; mere za zbrinjavanje povređene ž/s i evakuaciju materijalno-tehničkih sredstava; praćenje radioaktivnih oblaka, prognoziranje taloženja radioaktivnih padavina i preduzimanje blagovremenih mera za zaštitu jedinica; zadaci rodova i službi na dekontaminaciji ž/s, zemljišta i tehničkih sredstava, te mesto, vreme i način izvršenja; kontrola i trijaž ozračene ž/s i materijalno-tehničkih sredstava; radiološko izviđanje i kontrola kontaminiranih rejona, čitave borbene zone i životne sredine uopšte, te organizacija kontrolno-zaštitne službe (KZS) u kontaminiranim rejonima; izvlačenje i smena jedinica i obilazak kontaminiranih rejona; zadaci jedinica na raščišćavanju, likvidaciji ili lokalizaciji požara.

Ovim se verovatno neće iscrpiti svi problemi kojima će se komande baviti prilikom procene i otklanjanja posledica nuklearnih udara. Sigurno je da bi se mnoga izneta pitanja mogla raščlaniti i neki zadaci detaljnije izneti. No, cilj izlaganja je da se razmotri i ukaže na delokrug rada pojedinih organa komandi u rešavanju ove problematike.

Rad komande u pripremnom periodu. Prethodna procena. Procena elemenata na osnovu kojih se izvlače zaključci i stvaraju pretpostavke o *verovatnoj* upotrebi nuklearnih borbenih sredstava od strane neprijatelja biće utoliko tačnija ukoliko se zasniva na boljem poznavanju neprijatelja. Krajnji cilj procene neprijatelja jeste da se dobiju elementi na osnovu kojih će se poduzeti mere za zaštitu sopstvenih snaga i što brže otklanjanje posledica eventualnih udara.

U pripremama borbenih dejstava, komanda treba da proceni i predvidi cilj, obim i intenzitet dejstava neprijatelja nuklearnim oružjem, kao i moguće posledice na dejstvo sopstvenih jedinica. Zbog toga treba da nastoji da njena procena bude što potpunija i svestranija.

Na osnovu prethodnih dejstava neprijatelja, poznavanja njegovih namera, doktrine, mogućnosti i taktike upotrebe nuklearnih borbenih sredstava, kao i raspoloživih obaveštajnih podataka cenit će se cilj koji neprijatelj želi postići upotrebom tih sredstava (na primer: proboj prvog položaja, uništenje ili neutralisanje rezervi i drugih ešelona, obezbeđenje bokova, uništenje ili neutralisanje važnih elemenata borbenog poretka itd.). Značajno je proceniti verovatne ukupne količine i vrste nuklearnih borbenih sredstava koje se mogu očekivati u predstojećim dejstvima, kao i predvideti moguću upotrebu tih sredstava po ciljevima — objektima, pravcima i prostorijama, po vremenu i fazama — etapama operacije. Potrebno je izvršiti i procenu sredstava za lansiranje (raketa, artiljerije, avijacije) kojima neprijatelj raspolaže, kao i moguće vatrene položaje artiljerije i raketa, te aerodroma na kojima baziraju avioni koji nose nuklearne projekte. Ova bi procena morala da obuhvati i verovatan metod primene nuklearnog oružja, od čega je

najznačajnije oceniti da li se mogu očekivati vazdušne ili površinske eksplozije.

Na osnovu tih razmatranja stvorio bi se zaključak o tome kako će neprijatelj najverovatnije eksploatirati sopstvene nuklearne udare, kakvi će biti njegovi postupci i manevar u toku borbenih dejstava.

Razmatranjem iznetih pitanja komanda dolazi do osnovnih zaključaka o postrojavanju borbenog poretka, postupcima sopstvenih jedinica i merama zaštite od neprijateljskih dejstava nuklearnim oružjem. Pored toga, dolazi do zaključka koje podatke je neophodno prikupiti o neprijatelju, pre i u toku borbenih dejstava.

Drugu grupu elemenata procene činili bi problemi koji se odnose na sopstvene jedinice, na posledice koje kod njih mogu nastupiti usled nuklearnog udara, na mere i postupke za zaštitu, smanjenje i otklanjanje tih posledica.

Ovde je osnovno sagledati najcelishodnije operativno-taktičke postupke jedinica radi izbegavanja nuklearnih udara i smanjenja njihovih posledica. Istovremeno bi trebalo razmotriti i koje se mere i sredstva tehničke zaštite mogu primeniti kod svih jedinica.

Veoma je značajno proceniti kakve sve mogućnosti postoje u datoj situaciji da bi se sprečilo ili ograničilo dejstvo neprijatelja nuklearnim oružjem (angažovanjem sopstvenih jedinica na frontu i u pozadini, artiljerije, raketnih jedinica i avijacije). U tom pogledu su mogućnosti, zadaci i odgovornost komandi viših operativnih jedinica znatno veće nego u nižim komandama i jedinicama.

Nakon ovih procena treba sagledati kakve posledice mogu nastupiti kod sopstvenih jedinica u zoni njihovog dejstva. Kod sagledavanja, odnosno predviđanja posledica, uprkos zaključaka o merama zaštite koje treba preduzeti, realno je razmotriti najteži slučaj — kad bi po sopstvene jedinice nastupile najteže posledice.

U proceni posledica na prvo mesto dolaze mogući gubici u ž/s, naoružanju i materijalno-tehničkim sredstvima. Posle procene neprijateljskih nuklearnih mogućnosti i verovatnog načina dejstva dolazi se do zaključka koje će jedinice biti verovatni cilj neprijateskog udara. Smatram da je u tim razmatranjima pravilno ako se uzme da će, uprkos svih preduzetih mera, ta jedinica ipak biti pogođena. Treba pretpostaviti da će svaki neprijateljski projektil pogoditi cilj, pa na osnovu toga predviđati gubitke i odgovarajuće mere zaštite.

Komande pukova i divizija će biti u mogućnosti da u tom pogledu vrše detaljniju procenu, jer se u njihovim zonama dejstva može očekivati manji broj projektila (radi se o manjoj prostori i o manjem broju ciljeva), te samim tim svaki udar dobija i veći značaj. Zbog toga se za svaki predviđeni projektil može uzeti nekoliko varijanti njegove moguće upotrebe i u svakoj varijanti proceniti koje bi jedinice bile zahvaćene zonom teških i lakih gubitaka, koliki se gubici mogu očekivati, kakva će biti borbena sposobnost zahvaćene jedinice itd.

U višim komandama — korpusu, armiji — procena će biti globalnija jer se radi o većem broju projektila i ciljeva i o većoj prostori dejstva, ali u pojedinim osetljivim rejonima i ciljevima može isto tako biti detaljna. Pošto se svi ciljevi ne mogu detaljno analizirati po vari-

jantama, sa detaljnim proračunima gubitaka, najčešće će se globalno ceniti koje jedinice mogu biti zahvaćene po vremenu i pravcima, te kakva će biti njihova operativna, odnosno taktička vrednost posle izvršenog udara (tj. da li će jedinica biti uništena, izbačena iz borbe ili neutralisana). U rezultatu svih tih procena treba sagledati koliki se gubici u ž/s mogu očekivati u nepovoljnijoj situaciji i kakve mere treba preduzeti.

Pored procene verovatnih gubitaka treba sagledati i ostale posledice do kojih bi moglo doći dejstvom nuklearnog oružja. U vezi s tim treba proceniti stanje rejona nad kojim bi bio izvršen nuklearni udar. Tu, u prvom redu, treba proceniti obim i stepen radiološke kontaminacije. (Kod eksplozija u vazduhu radi se o rejonima indukovane radijacije u užem rejonu nulte tačke.) Značajno je da se blagovremeno predvidi i sagleda u kojim rejonima, mestima i na kojim pravcima mogu biti izvršeni nuklearni udari i gde može doći do ove kontaminacije, kako će ona uticati na pokret i manevar jedinica, na komuniciranje uopšte i izvođenje radova na raščišćavanju. Pored toga, kod eksplozija u vazduhu treba proceniti kada i gde može doći do radioaktivnih padavina.

Sa stanovišta radiološke kontaminacije posebnu pažnju treba obratiti površinskim eksplozijama, jer one izazivaju velika rušenja i zaprečavanja, velik obim i stepen kontaminacije. Treba sagledati osetljive rejone podesne za primenu ove vrste eksplozije, vreme i cilj takvog udara, obim i stepen razaranja, stvaranje prepreka u rejonu nulte tačke, pravac i prostorijski taloženja radioaktivnih padavina, rejone i jedinice koje mogu biti njima zahvaćene, te značaj tako formiranih kontaminiranih rejona kao radioloških prepreka. U suštini, procena radiološke komponente nuklearnog oružja mora dati odgovor na pitanje: koje jedinice i prostorijske mogu biti kontaminirane i kakvog to uticaja može imati na život i borbena dejstva; gde se mogu javiti kontaminirani rejoni kao prepreke; koliko će dugo postojati i kakav uticaj mogu imati na izvođenje manevra; kakve i kolike radove na raščišćavanju treba izvoditi.

Za metod procene i ovde se može reći isto kao i kod procene gubitaka u ž/s: u nižim jedinicama i komandama procena može biti detaljna, za svaki projektil posebno i to po mogućim varijantama upotrebe, sa detaljnom analizom posledica. Radiološka kontaminacija kod vazdušnih eksplozija proceniće se u višim komandama globalno, a detaljnije (tačno mesto, obim i stepen) samo za one udare i u onim rejonima koji su osobito značajni za dejstva čitave jedinice. Na svim stepenima komandovanja trebalo bi detaljno i konkretno razmotriti verovatne rejone i ciljeve površinskih eksplozija zbog obima posledica koje se mogu javiti i njihovog uticaja na borbena dejstva, i stoga što će takvih eksplozija verovatno biti manje.

U vezi sa radiološkom opasnošću važno je, na osnovu podataka dozimetrijske službe, proceniti stanje ozračenosti ljudstva (i u vezi s tim bojevu gotovost jedinica) kao i moguća ozračenja u predstojećim dejstvima, te na osnovu toga, uzimajući u obzir i druge elemente, doneti zaključke o borbenoj vrednosti i upotrebi jedinica.

Procena mogućih i verovatnih rušenja i požara takođe spada u procenu stanja rejona nuklearnog udara. U naseljenim mestima, dolinama, tesnacima i pošumljenim rejonima može i kod eksplozija u vazduhu da dođe do rušenja i zaprečavanja. Posebno značajna, po obimu i intenzitetu, mogu biti ona kod površinskih eksplozija. Ta rušenja, zajedno sa radiološkom kontaminacijom, mogu da predstavljaju značajne prepreke, da otežavaju pokret, komuniciranje i manevar. Zbog toga u prethodnoj proceni treba sagledati koji su ciljevi i rejonu osetljiviji u tom smislu, kakve posledice mogu nastupiti i kako se one mogu odraziti na borbena dejstva jedinica, te kakve mere zaštite treba preduzeti. U okviru viših jedinica i komandi, predmet analize u tom smislu biće udari na glavnom pravcu u najvažnijim rejonima i tačkama gde posledice te vrste mogu imati uticaja na dejstva čitave jedinice i na operaciju u celini. U okviru taktičkih jedinica takve posledice može imati svaki udar, pa bi zato trebalo proceniti svaki posebno.

U istom smislu treba razmotriti i problem požara. Oni se mogu javiti u naseljenim mestima i pošumljenim rejonima i naneti velike gubitke i štete, znatno uticati na borbena dejstva i predstavljati značajne prepreke. Po obimu i intenzitetu mogu biti od istog značaja kao rušenja i kontaminacije kod površinskih eksplozija. Zbog toga bi i mogućnosti izbijanja i posledice požara trebalo ceniti najdetaljnije, na svim stepenima komandovanja.

Pored iznetih elemenata prethodne procene, postoje i drugi, opšti i specifični. Jedan od njih je i procena mogućih psiholoških i drugih posledica koje mogu imati nuklearni udari na borbeni moral jedinica. Ovo će biti stalni element procene svih nuklearnih udara na osnovu koga će se predviđati i preduzimati razne političke i druge mere za jačanje borbenog morala jedinice. U određenim situacijama treba ceniti i neke druge elemente, kao što su: posledice kod civilnog stanovništva, uticaj zemljišta, vremena, meteoroloških uslova itd.

Procena izvršenog nuklearnog udara. Osnovna karakteristika ove procene je u tome što će se ona vršiti na osnovu već poznatih činjenica tj. mesta, vremena eksplozije i jačine nuklearnog udara, kao i na osnovu više ili manje poznatih posledica. Prema tome, ne radi se o predviđanjima, već o proceni realnih faktora. Komande koje će biti bliže rejonu izvršenog nuklearnog udara verovatno će dosta brzo raspolagati svim potrebnim podacima koje će neposredno prikupljati, sređivati i ceniti te na osnovu njih sagledavati posledice i preduzimati mere. Komande koje će biti udaljenije raspolagaće najčešće samo nekim osnovnim podacima, kao što su: nulta tačka, vreme udara, vrsta i jačina eksplozije, dok će ostale podatke (zahvaćena jedinica, gubici, požari, kontaminacije i sl.) morati da procene na osnovu polaznih elemenata. Nakanadnim prikupljanjem podataka ta bi se procena dopunjavala i korigovala. I pored toga neophodno je da se posledice procene odmah i na osnovu nepotpunih podataka, kako bi komande što pre dobile približnu predstavu o razmerama posledica izvršenog nuklearnog udara.

Ovo opredeljuje i metod procene na pojedinim stepenima. Niže komande neposredno će sagledavati, prikupljati i ceniti sve podatke o izvršenom udaru; one će neposredno sagledavati sve posledice, pa će

njihov uvid biti trenutnan, neposredan i detaljan. Udaljenije i više komande neće moći neposredno da sagledaju sve posledice, već će mnoge elemente situacije morati da cene po pretpostavkama da bi što pre dobile sliku o mogućim posledicama udara. Te procene i pretpostavke stalno će dopunjavati prikupljanjem podataka od potčinjenih komandi. Zbog toga će i procena u mnogim slučajevima biti globalnija, sa težištem na onim udarima koji su u datoj situaciji od najvećeg značaja za tok borbenih dejstava čitave jedinice. Rad svih komandi na prikupljanju, obradi i proceni podataka o izvršenim nuklearnim udarima karakterisaće brzina i jednostavnost, kako bi se što pre sagledale posledice i donele odluke. Da bi se to postiglo, potrebni su visok stepen obučenosti organa komande, odgovarajuća sredstva i prikladan metod.

U pogledu elemenata procene, odnosno vrste podataka koje treba prikupljati i ceniti, ova procena neće se bitno razlikovati od prethodne. Nakon primanja prvih i osnovnih podataka o izvršenom nuklearnom udaru (vreme, mesto, jačina, vrsta eksplozije) trebalo bi odmah sagledati cilj udara i manevar koji neprijatelj preduzima radi njegove eksploatacije, kako bi se blagovremeno preduzele odgovarajuće mere. Istovremeno se prikupljaju i procenjuju podaci o posledicama nuklearnog udara: koja je jedinica zahvaćena, koliki su gubici u ž/s i naoružanju, stepen i obim kontaminacije jedinica i materijalno-tehničkih sredstava. Pored toga, treba sagledati mogućnosti kontaminacije susjednih jedinica i psihološki uticaj udara na ljudstvo zahvaćenih i susjednih jedinica. U proceni stanja rejona i sekundarnih posledica treba odmah sagledati: obim i stepen indukovane radijacije i lokalnih padavina; rejone i jedinice zahvaćene i ugrožene požarom; stepen i obim rušenja u pojedinim rejonima. Od ovih problema poseban značaj ima pravilna i blagovremena procena uočavanja i prognoziranja radiološke opasnosti. Nužno je da starešine i komande jedinica svih stepena budu osposobljene da na bazi osnovnih podataka kojima raspolažu o nuklearnom udaru, brzo, u grubom, procene obim i stepen radiološke opasnosti, pravac, prostoriju i vreme taloženja radioaktivnih padavina i da na osnovu toga odmah preduzmu potrebne taktičke i tehničke mere za zaštitu jedinica.

Niže komande će sagledavati gubitke i posledice detaljno, dok će se u višim komandama najčešće ceniti borbena sposobnost zahvaćene jedinice, tj. da li je ona uništena, izbačena iz borbe ili neutralisana. Za više komande biće trenutno značajna samo ona procena koja će dati odgovor u kojoj meri se može u daljim borbenim dejstvima računati na jedinicu kao celinu, s obzirom na gubitke i ostale posledice koje će uticati na njenu borbenu vrednost. Posledice u rejonu eksplozija (kao što su kontaminacije, požari i rušenja) cenit će se u višim komandama samo onda ako utiču na tok borbenih dejstava u celini. To ne znači da ove komande neće prikupljati detaljne podatke o izvršenim udarima; njih će naknadno dobijati linijom komandovanja, ali za brzo reagovanje i blagovremeno donošenje odluka neophodna je globalna procena na osnovu nekih poznatih elemenata situacije.

Razumljivo je da će se istovremeno sagledavati i mere koje treba preduzeti radi suprotstavljanja neprijatelju i otklanjanja posledica. U te mere spadaju: zatvaranje »breše« sa rezervama i drugim ešelonima;

izvlačenje, reorganizacija i popuna zahvaćenih jedinica; zbrinjavanje povređenih; radiološka dekontaminacija ž/s i tehničkih sredstava; gašenje i lokalizacija požara; pomeranje jedinica usled opasnosti od radioaktivnih padavina; potrebna raščišćavanja i dekontaminacija zemljišta itd.

Rad organa komande. Nuklearno oružje neprijatelja mora biti stalni predmet pažnje svih organa i ono se mora tretirati kao osnovni faktor koji odlučujuće utiče na tok i ishod borbe. Zbog toga i problem upotrebe tog oružja od strane neprijatelja i posledice njegove primene treba da budu osnovni elemenat procene i delatnosti svih organa komande. Međutim, u praksi rada komandi u pogledu konkretnog sadržaja rada ima različitih shvatanja i postupaka.

U vezi s nuklearnim dejstvima neprijatelja postoje pitanja i problemi kojima treba da se uvek bave svi organi u komandi. Oni u svim svojim procenama treba da polaze od mogućih i verovatnih količina, vrsta i načina upotrebe nuklearnog oružja kojim će dejstvovati neprijatelj, od toga kakav uticaj mogu ispoljiti kontaminacije, rušenja i požari na borbena dejstva, operativno-taktičku situaciju i kakvi mogu biti gubici kod jedinica. Znači, svi organi komande morali bi da se u osnovi bave svim posledicama dejstva tog oružja. Naglašavam da bi ta razmatranja, po mom mišljenju, morala da budu uvek na prvom mestu, što nije uvek slučaj u dosadašnjoj praksi. Međutim, ovo ne znači da se svi bave svačim i da među organima ne postoji podela rada i odgovornost. Pored opštih obaveza, svaki organ ima i svoje sopstvene zadatke.

Komandant i operativni organ su dužni da sagledaju i procene uticaj nuklearnog oružja na borbena dejstva u celini. Oni, u neku ruku, procenjuju sve do sada iznete elemente, ali ne u njihovom tehničkom, već u operativno-taktičkom smislu. U prvom redu uvek procenjuju neprijatelja i njegova nuklearna borbena sredstva, i to: verovatne količine, cilj, vreme, mesto i metod njihove upotrebe i način eksploatacije. Nadalje, procenjuju posledice nuklearnih udara, kao što su: opšti uticaj udara na operativni ili taktički položaj jedinica; gubici svih jedinica u ž/s i tehničkim sredstvima; procena njihove borbene sposobnosti; obim i stepen radiološke kontaminacije ž/s, tehničkih sredstava i zemljišta te uticaj na borbena dejstva; uticaj psihološkog dejstva nuklearnog udara; požari i njihove posledice; obim rušenja i zaprečavanja.

Da bi se suprotstavilo neprijatelju i otklonile posledice, komandant i operativni organ razmatraju i preduzimaju mere u pogledu mogućnosti i načina zatvaranja »breše«, bilo popunom i reorganizacijom zahvaćenih jedinica, bilo upotrebom drugog ešelona ili rezerve; procenjuju i preduzimaju mere za evakuaciju i zbrinjavanje povređenih; određuju vreme i mesto radiološke kontaminacije kao i način i obim upotrebe raspoloživih sredstava jedinice i jedinica ABHO. U slučaju potrebe, angažuju jedinice za gašenje i lokalizaciju požara, a zavisno od obima rušenja i zaprečavanja angažuju inženjerske i druge jedinice za raščišćavanje. Pored iznetog, komandanti viših jedinica će u saradnji sa odgovarajućim organima rešavati i probleme protivnuklearnog, protivhemijskog i protivbiološkog obezbeđenja (PNHBO) teritorije i stanovništva.

Obaveštajni organ komande angažuje se za prikupljanje, sređivanje i obradu podataka o neprijatelju i njegovim nuklearnim sredstvima. Međutim, taj organ neće se samo ovim baviti. On se pojavljuje kao organizator, planer i izvršni organ u sprovođenju ove delatnosti, u kojoj mu je neophodna saradnja i pomoć drugih organa: operativnog, ABHO, inžinjerije, artiljerije, avijacije i ostalih. Njihova saradnja ogleda se u postavljanju zahteva, stručnoj pomoći u prikupljanju i obradi podataka, a prema potrebi i u izviđanju.

Obaveštajni organ prikuplja, sređuje i proučava podatke o vrstama i količinama neprijateljskih nuklearnih borbenih sredstava, metodima njihove upotrebe i eksploatacije udara u dosadašnjim borbenim dejstvima. U istom smislu prikuplja i obrađuje potrebne podatke za procenu neprijateljskih nuklearnih mogućnosti u predstojećim dejstvima, iz kojih komanda zaključuje koliko i kakvih nuklearnih projektila treba očekivati, kakav će biti način primene i eksploatacije.

Za procenu nuklearne opasnosti i mogućnosti neprijatelja od velikog je značaja stalno i blagovremeno prikupljanje podataka o neprijateljskim sredstvima i jedinicama za lansiranje nuklearnih projektila. Zbog toga obaveštajni organ, u prvom redu, prikuplja podatke o njihovoj organizaciji i formaciji, taktičko-tehničkim osobinama, rasporedu, vatrenim položajima, vremenu i načinu premeštanja i sl.

Grupisanje neprijatelja radi eksploatacije nuklearnog udara takođe je neophodan podatak koji obaveštajna služba mora obezbediti komandi da bi mogla preduzeti mere za sprečavanje eksploatacije udara. Prikupljanjem podataka o stepenu, sredstvima i merama protivnuklearne zaštite neprijatelja dolazi se do zaključka o njegovoj spremnosti za izvršenje nuklearnih udara u većoj ili manjoj dubini, vrstama eksplozije i načinima eksploatacije.

U slučaju sopstvene upotrebe nuklearnih projektila obaveštajni organ prikuplja i procenjuje i neke druge značajne podatke, koje ovde ne iznosimo jer je to predmet posebnog razmatranja.

Organ ABHO zauzima značajno mesto u radu komande na ovim problemima, što ne znači da mu treba stavljati u nadležnost (zbog naziva) i više od onoga što je normalno i za šta je osposobljen. (Dogđa se da se u toku rada traži, na primer, kompletna procena posledica nuklearnog udara, i to: procena gubitaka u ž/s i materijalno-tehničkim sredstvima, razmatranje cilja udara i operativno-taktičkih aspekata problema, procena kontaminacionih efekata, požara i rušenja — ukratko, obrada skoro svih elemenata koji su navedeni kao elementi procene situacije.) Takvi zahtevi mogu imati štetnih posledica. Nuklearno oružje je po efektima i posledicama tako kompleksno da ga ne može u potpunosti proceniti i sve posledice sagledati samo jedan organ, pa ni organ ABHO, te bi svaka takva procena bila nepotpuna. Takođe, radi uspešnog suprotstavljanja neprijatelju i otklanjanja posledica, potrebno je usklađeno dejstvo svih organa jedinica. Ako bi se za probleme PNHBO smatrao odgovornim samo jedan organ komande, to bi dezangžovalo ostale a samim tim činilo procenu i mere PNHBO nepotpunim i ograničenim. Osnovno čime treba da se bavi organ ABHO u svojim procenama jesu, pre svega, radiološka komponenta i kontaminacioni efekti nuklearnog oružja. To su mu, pored nekih drugih, osnovni zadaci za

čije rešavanje je osposobljen i raspolaže odgovarajućim jedinicama i sredstvima. Ovo ističe i bliže određuje ulogu tog organa, jer je baš radiološka komponenta nuklearnog oružja, kao kvalitetno nova pojava, nedovoljno proučena i sagledana, a zaštita od nje veoma složena i teška. Sve to nužno nameće da se jedan organ bavi pre svega ovim problemima.

Ovaj organ u osnovi rešava sledeće probleme i zadatke:

Sa obaveštajnim organom saraduje u organizaciji izviđanja, prikupljanja i obradi podataka o neprijatelju koji se odnose na njegove nuklearne mogućnosti; na osnovu prikupljenih podataka učestvuje u razmatranju aktivnih mera koje treba preduzeti da se neprijatelju onemogućiti ili oteža dejstvo sa nuklearnim borbenim sredstvima. Zajedno sa operativnim organom razmatra taktičke mere i postupke koje treba preduzeti da se izbegne nuklearni udar, odnosno da njegove posledice budu što manje (pomeranje, smena, izvlačenje jedinica iz rejona udara i radiološki kontaminiranog zemljišta i sl.); razmatra i predlaže mere lične i kolektivne zaštite, koje moraju preduzeti pojedinci i jedinice za što uspešniju zaštitu.

U sistemu PNHBO značajnu ulogu mogu odigrati ustanove-organizacije na terenu, kao i mesna sredstva. Zbog toga organ ABHO proučava i predlaže pripremu i korišćenje teritorijalnih kapaciteta za potrebe PNHBO. S obzirom na velik uticaj zemljišta i meteoroloških uslova na upotrebu i posledice nuklearnog oružja, proučava zemljište i meteorološke uslove, organizuje razmenu meteoroloških podataka i meteorološke prognoze.

Poseban i osnovni interes ovog organa jeste radiološka komponenta nuklearnog oružja. On je u vezi s ovim pitanjem u komandi najodgovorniji organ. U tom pogledu područje njegove delatnosti je veoma široko. U nadležnost organa ABHO spada organizacija radiološkog izviđanja kontaminiranih rejona snagama i sredstvima jedinica ABHO, a učestvuje i u organizaciji tog izviđanja koje se izvodi snagama i sredstvima drugih rodova.

U slučaju površinskih eksplozija, kao i kod nekih eksplozija u vazduhu, ovaj organ ceni i prognozira: vreme, prostoriju i intenzitet taloženja radioaktivnih padavina, te u vezi s tim predlaže komandantu mere koje treba preduzeti za zaštitu jedinice. Kod svih ostalih eksplozija organizuje i sprovodi radiološko izviđanje rejona nuklearnog udara. U svim tim kontaminiranim rejonima organizuje, zajedno sa odgovarajućim starešinama, kontrolno-zaštitnu službu (KZS) i predlaže mere za regulisanje pokreta i manevra jedinica.

U delokrug rada organa ABHO dalje spada: procena stepena kontaminacije jedinica zahvaćenih radioaktivnim padavinama, kontrola primljenih doza, mere zaštite i pomeranja kontaminiranih jedinica; organizacija i izvođenje radiološke dekontaminacije od strane jedinica ABHO i u pomoći jedinicama drugih rodova u organizaciji i sprovođenju iste (ovo je jedan od osnovnih zadataka); organizacija dozimetrijske službe u jedinicama (sprovodi se u saradnji sa organima saniteta i operativnim organom, a tu spadaju zadaci, kao što su: prikupljanje, sređivanje i procena podataka o primljenim dozama radioaktivnog zračenja kod zahvaćenog, a preživelog ljudstva, snabdevanje i održavanje sredstava masovne dozimetrije); procena raznih rušenja i zaprečavanja

u rejonu eksplozije (ovo pre svega rade organi inženjerije a organ ABHO to razmatra kao radiološke prepreke, povezane sa rušenjem); razmatranje problema požara u pošumljenim rejonima i naseljenim mestima i učestvovanje u njegovom rešavanju onoliko koliko se jedinice ABHO mogu u datoj situaciji angažovati u njegovom gašenju ili su njime ugrožene; procena popunjenosti jedinica sredstvima ABHO i mogućnosti prikupljanja i korišćenja zaplenjenih sredstava ABHO.

Poseban je problem procene i proračuna gubitaka u ž/s i materijalno-tehničkim sredstvima kod svih jedinica prouzrokovanih neprijateljskim nuklearnim udarima. U praksi se takva procena i proračun često traže od organa ABHO, a smatram da bi ih morao vršiti svaki organ komande za svoje jedinice, a za sve jedinice u celini operativni organ (u saradnji sa organima ABHO i drugim).

Organ inženjerije ima značajne zadatke u PNHBO. U odnosu na nuklearno oružje neprijatelja procenjuje rušenja i zaprečavanja koja mogu nastati ili su nastala usled eksplozije i požara, te mogućnosti i način raščišćavanja ruševina, gašenja požara i opravke komunikacija. Rešava probleme zaštite, detekcije i dekontaminacije vode na objektima koje uređuju inženjerijske jedinice. U saradnji sa organom ABHO razmatra mogućnosti i potrebe dekontaminacije zemljišta, a takođe procenjuje uticaj nuklearnog oružja na sopstvene minsko-eksplozivne prepreke. U svim situacijama, pri izvođenju fortifikacijskih radova vodi računa o njihovoj gotovosti, pre svega i za potrebe nuklearne zaštite.

Oklopne jedinice podesne su, zbog svoje otpornosti i pokretljivosti, za zatvaranje »breše« i izviđanje kontaminiranih rejona. Zbog toga organ oklopnih jedinica u komandi radi i na ovim pitanjima.

Sanitetski i veterinarski organi predlažu tolerantne doze za jedinice u celini u pojedinim borbenim dejstvima, procenjuju borbenu sposobnost ozračene žive sile i daju predloge za postupak sa istom, a sa ABH organom saraduju u organizaciji dozimetrijske službe. Oni kontrolišu zaštitu i dekontaminaciju hrane i vode, te procenjuju njenu upotrebljivost i donose odluke o njenoj upotrebi. Pri tome saraduju sa intendantskim i ostalim organima. Takođe organizuju i sprovode evakuaciju, zbrinjavaju povređenu ž/s a po potrebi i dekontaminuju je.

Intendantski organ bavi se problemima zaštite i dekontaminacije hrane i vode. Pored toga, ljudstvo određeno za pranje rublja može učestvovati i u dekontaminaciji odeće.

Izneta pitanja i problemi verovatno ne iscrpljuju sve ono čime bi se morali i čime će se verovatno baviti organi komande niti sva navedena pitanja u svim situacijama imaju isti značaj. Mislim, da su ipak izneti osnovni problemi.

Osim navedenog potrebno je ukazati i na probleme kojima se bave trupne starešine, jer se osnova uspešnog PNHBO nalazi u trupnim jedinicama. Ove starešine, pre svega, primenjujući određene postupke i raspoloživa sredstva neposredno organizuju i sprovode sve zaštitne mere. Pored toga, one su organizatori i izvršioци primarnog radiološkog izviđanja i dekontaminacije, pri čemu koriste formacijska i priručna

sredstva koja im stoje na raspolaganju. U osnovnim jedinicama sprovodi se trijaža ozračene i kontaminirane ž/s, a po potrebi organizuje se i najnužnija dekontaminacija zemljišta i fortifikacijskih objekata.

Iz iznetog se može zaključiti da uspešno savlađivanje posledica neprijateljskih dejstava nuklearnim oružjem iziskuje maksimalno angažovanje svih organa i jedinica. Kod toga je veoma značajno da svaki organ ima određen i poznat delokrug rada i da u radu komande postoji dobra organizacija i sadejstvo. Takođe je veoma značajna, često i presudna, brzina u radu svih organa komande u procenama, donošenju odluka i sprovođenju mera. Da bi se ona postigla, velik značaj dobija obuka komandi i usvajanje odgovarajućih sredstava i metoda. Zbog toga ovom pitanju treba posvetiti posebnu pažnju kroz sve oblike obuke starešina, a naročito na vežbama i ratnim igrama.

Pukovnik
Ivan FRANKO